

Федорцов Дмитро Віталійович
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
факультет підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності,
здобувач вищої освіти*

**Науковий керівник –
Стояцька Ганна Михайлівна,**
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
кафедра гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності,
кандидат філософських наук, доцент*

РЕЛІГІЙНА АДАПТАЦІЯ ТА РЕЛІГІЙНА ЕВОЛЮЦІЯ: СУЧАСНІ ВІЗІЇ

Постановка проблеми. Споконвіку провідну роль у формуванні менталітету відігравала релігія. Найдавніші віровчення сягають часів родоплемінного ладу, коли людство для зображення й опису різноманітності суцього застосовувало лише усне слово. До таких різновидів світогляду належать тотемізм, фетишизм, магія, аніматизм, анімізм, міфологія – тобто ті вірування, що базуються на поклонінні певному об'єкту, природному явищу або міфам. Питання про сучасні візії та роль релігії у суспільстві, що стрімко трансформується, є вельми актуальним для всебічного вивчення.

Мета тез доповіді. Дослідити основні віхи релігійної еволюції з огляду на її суспільні адаптації. Проаналізувати роль релігійного світогляду і світосприйняття у сучасному глобалізованому світі.

Виклад основного матеріалу. З плином часу та зміною поколінь формуються певні алгоритми поведінки, правила та традиції, що диктують порядок дій у відповідних ситуаціях. Згодом ці «традиції» знаходять своє відображення у малюнках на скелях, що зображують побут та звичаї представників певного історичного періоду, які у сучасному світі активно досліджуються. Пізніше їх вирізають на камінних пластинах, а вже з винайденням папірусів (предків паперу) – така інформація вноситься на них і передається нащадкам.

Нині у світі налічується понад 5000 релігій, найпоширенішими з яких залишаються так звані «світові» релігії – християнство, іслам та буддизм. У різні часи для людства їх вплив та значення були різними.

Доба Середньовіччя стала, по суті, епохою зростання двох світових релігій – остаточного оформлення максимум класичного християнства та виникнення ісламу як надпотужного монотеїстичного ідеологічного руху. А європейське Середньовіччя увійшло в історію «як час деспотії Бога». Через низку геополітичних та історично обумовлених факторів, на теренах України набу-

ло масового поширення християнство. У цей період ті, хто не поділяв безпечну віру у Бога найчастіше ставали жертвами жорстоких гонінь та знищення. Якщо розглядати релігійні максими цієї доби, то можна констатувати, що вони були вельми жорстокими.

Врешті, підсумком пошуку розумної рівноваги між новою вірою та язичництвом стала культурна трансформація традиційних релігійних стереотипів у християнські обряди. До таких обрядів належали хрещення, Різдвяне колядування, освячення дарів на Великдень та інші. З плином часу ці обряди переросли у традиції, масові святкування, до яких щорічно долучалися тисячі людей. Певним чином такі пишності накладали відбиток на світосприйнятті людей, вкоренилися та увійшли до їх життя як щось сакральне, але водночас невід'ємне від їхнього життя. Але загалом, система язичницьких світобачень стала адаптивною для панівних монотеїстичних релігій, містком «примирення» між старою і новою сакральністю і це характерно не лише для християнства.

У наш час вже немає такого ставлення як у часи Середньовіччя до тих, хто не розділяє віру у Бога, проте навіть зараз можна простежити іскри неприязні у очах людей, які представляють із себе «божих послів». Я вважаю, що вплив релігії на менталітет не зникає і сьогодні, адже навернення дітей у релігію відбувається у настільки ранньому віці, що вони ще не здатні у повному обсязі зрозуміти таке явище як «віра», критично зважити чи потрібно вона їм чи ні.

Прикладів можна навести безліч. Почати хоча б зі свят під час яких і зараз прийнято відпочивати. А продовжити можна різними традиціями, як наприклад піст. Вони мають величезний вплив на поведінку людей. Годі й казати, що приймаючи ту чи іншу «віру», ви маєте слідувати переліку правил, які передбачає та чи інша церква, а отже миритися тепер із існуванням певних заборон.

Вельми цікавими є дані, що регулярно генеруються дослідницьким центром Pew Research Center відносно тенденцій розповсюдження та зростання або зменшення релігійного впливу на менталітет, образ життя, культуру загалом. Так, зокрема, центром оприлюднюються прогнози та дані, згідно з якими, найближчими десятиліттями існуватимуть яскраві географічні відмінності у моделях релігійного зростання. Однією з головних детермінант майбутнього зростання є те, де релігійні групи сьогодні географічно зосереджені. В країнах, де переважна більшість населення є прихильниками релігій – це країни, що розвиваються і де рівень народжуваності високий, а рівень дитячої смертності загалом падає. Така тенденція зберігатиметься, вочевидь, і надалі. Наприклад, значна частина світового зростання ісламу та християнства, як очікується, відбудеться в Африці на південь від Сахари. Навпаки, сьогодні релігійно нейтральне населення сильно зосереджене в місцях із низьким рівнем народжуваності та старінням населення, таких як Європа, Північна Америка, Китай та Японія [1]. Так само прогнозується, що релігійно нейтральне населення зменшиться у відсотках до світового населення, хоча воно збільшиться в абсолютній чисельності. У 2010 році, як свідчать переписи населення та опитування, було близько 1,1 мільярда атеїстів, агностиків та лю-

дей, які не ототожнюються з якоюсь конкретною релігією. Причому характерною особливістю, на яку дослідники прямо вказують, залишається тенденція відмови від релігійної ангажованості або послаблення ортодоксальних тенденцій паралельно з економічним зростанням суспільства. Фактично, можна констатувати, що в світі сучасних цінностей, релігійні зберігають свою силу лише доти, доки існують об'єктивні або суб'єктивні перепони для досягнення високого рівня соціального життя. Тобто, за великим рахунком, функція релігії, як і ідеології в сучасному світі – бути заміником якості життя.

Характерними проявами релігійного світогляду є тенденції останніх місяців, позначених тотальним впливом пандемії на соціальне життя. Найбільш ригідними, несприятливими до швидкоплинних тенденцій соціального дистанціювання, до заборон зібрань та необхідності пристосовуватись і бути готовими до змін виявились саме релігійні осередки, громади та цілі країни, де традиційно панують ортодоксальні тенденції. Постійно наполягаючи на свободі віросповідання та відділеності від держави (там, де інститут церкви дійсно зберігає автономію), наголошуючи на праві особи самій приймати рішення щодо участі у релігійних зібраннях, служителі культу часто нехтують суспільною безпекою, ігнорують соціальну загрозу контактного поширення хвороби і на ті групи населення, які не є їх послідовниками. Це ще один сенс, в якому проявляється потреба у просвітницькій та освітній складовій соціального розвитку та відкриття кореляцій, а подекуди і прямих причинно-наслідкових зв'язків між освіченістю та виживанням людства.

Сучасна українська дослідниця В.Титаренко слушно зауважує, що «характерною відмінністю сучасних прогнозів є те, що в них не дається універсальної відповіді на запитання про головні параметри майбутньої картини світі і місця в ньому релігії і що ... на відміну від конкретних прогнозів, наприклад у сфері розвитку економіки або політики, комплексні прогнози в релігійній сфері виправдовуються слабо» [2, 109]. Втім, непересічний вплив релігійного світогляду на сучасний соціум не можна применшувати.

Висновки. З огляду на усе вище сказане, можна без перебільшення називати релігію найпотужнішою силою, що формує менталітет. А те, як саме ми розцінюємо це твердження, залежить тільки від нас самих. Важко не погодитися із тим, що релігія сформувала більшість традицій фактично будь-якого соціуму, з тим, що вона має прямий вплив на свідомість, а отже і саму поведінку людей. Проте не буде помилкою якщо я скажу, що саме вона була причиною нелюдської поведінки і жорстокості окремих історичних періодів та ставала причиною війни. Унеможливити подібне у майбутньому є на мій погляд, одним з головних завдань глобального людського суспільства.

Бібліографічні посилання:

1. The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050. <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>
2. Титаренко В. Від пророцтв у релігії до прогнозування у релігієзнавстві: історія, теорія, перспективи. Монографія. Київ, 2017. 324 с.